

AZ EGYETEMI KÖNYVTÁROSKÉPZÉS HELYZETE ÉS NÉHÁNY PROBLÉMÁJA

FÜLÖP GÉZA

Rövid visszatekintés

Az 1948–49-es tanév második félévében indult meg az *ELTE Bölcsészettudományi Karán* az egyetemi szintű könyvtárosképzés, kétszakos formában. Indulásakor a képzés erősen történeti jellegű és a muzeális gyűjteményekre orientált volt; a tanszék *Varjas Bélának*, az OSZK akkori igazgatójának a vezetésével elsősorban a nagy tudományos könyvtárak különgyűjteményei számára képzett szakembereket. Meg kell azonban jegyezni, hogy – a világszerte megnyilvánuló azon gyakorlatnak megfelelően, amely szerint a könyvtárosok és dokumentalisták-informátorok képzése nagyobb részt ugyanazon intézmény vagy szervezet keretében történik, azaz az eredetileg könyvtárosképzési céllal megszervezett oktatásban mind nagyobb teret kapnak a dokumentációs és informatikai ismeretek, illetve megfordítva: az informatikai szakemberképzésben oktatják azokat a korszerű könyvtárügyi-könyvtártani ismereteket, amelyek a szakirodalmi tájékoztatás számára is szükségesek – már az induláskor helyet kapott heti két órában a dokumentáció is. (Előadója *Lázár Péter* volt.)

1952-től 1956-ig *Haraszi Gyula*, majd *Szauder József* és *Gergely Gergely* (az utóbbi kettő mellékállásban) vezette a tanszéket. Az oktatás tanterve és tananyaga ebben a néhány évben meglehetősen gyakran módosult; az egyetemi képzés szerkezete is radikálisan megváltozott, két éven keresztül egyszakos volt a korábban kétszakos bölcsészkarai képzés a tanár és nem tanár szakokon egyaránt, így a könyvtár szakon is.

A tanterv és a tananyag *Kovács Máté* tanszékvezető irányításával stabilizálódott és korszerűsödött folyamatosan és fokozatosan 1956 és 1972 között. Az újból kétszakos képzési forma keretében kialakult a könyvtárosképzés olyan rendszere, amely igyekezett kielégíteni a korabeli magyar könyvtárügy és szakirodalmi tájékoztatás sokrétű igényeit. A történeti irányultság lényegesen csökkent, a tantervben helyet kaptak azok a művelődéspolitikai és művelődésügyi, valamint közművelődési, könyvtárügyi ismeretek, amelyeket az 1960-as években nagy ütemben fejlődő közművelődési könyvtárügy feltétlenül igényelt. De helyet kaptak benne azok a dokumentációs és szakirodalmi tájékoztatási stúdiumok is, amelyek a szakkönyvtárügy, a dokumentáció és a szakirodalmi tájékoztatás intézményeiben elhelyezkedők számára szükséges ismereteket biztosították. Speciális kollégiumok keretében – az előzőkön kívül – mód és lehetőség volt paleográfiai és könyvmuzeológiai, iskolai, gyermek- és ifjúsági könyvtári, könyvkiadási és -terjesztési, könyvművészeti stb. tudnivalók elsajátítására.

Ugyanebben az időszakban indult meg a hatéves kétszakos esti- és levelezőtagozatos képzés, amely a könyvtárakban és dokumentációs intézményekben dolgozó, érettségivel rendelkező, szakképzetlen munkatársak felkészítését, kiképzését szolgálta, továbbá a hároméves kiegészítő-tagozatos képzés, amelyre az olyan könyvtárosok és dokumentalisták jártak, akik korábban más bölcsészettudományi szakokon, illetve más egyetemeken és egyetemi jogú főiskolákon szereztek diplomát. (Az esti-, majd a levelezőtagozatos képzés a későbbiekben megszűnt; a kiegészítő tagozat ma is funkcionáló és jól bevált képzési forma.) A teljes körű könyvtárosi és informatikai képzést nyújtó hároméves kiegészítő tagozat mellett szintén Kovács Máté kezdeményezésére indult meg az 1960-as években három alkalommal a kiegészítő szakképzés speciális formája, az egyéves, ún. dokumentációs posztgraduális szaktanfolyam, amelynek keretében összesen 103 hallgató – többségük mérnök, kisebb részük középiskolai tanár, közgazda, jogász, orvos, agrármérnök – fejezte be eredményesen tanulmányait.

A tanszék az 1970-es évek elején a korábban végzett könyvtár szakos hallgatók egyetemi továbbképzési tervén dolgozott (ezt külső szakértők bevonásával a Népművelési Intézet által a népművelési oktatók és kutatók számára rendezett 1971. évi nyári tanfolyamon, Szarvason meg is tárgyalta), de a terv kidolgozásának a befejezésére és megvalósítására Kovács Máté 1972-ben bekövetkezett halála miatt azóta sem került sor.

1972-től 1986-ig, tizenkét esztendő alatt három vezetője volt a tanszéknek: Kiss István, *Babiczy* Béla (ideiglenesen megbízva) és *Dán* Róbert. A vezetésük alatt eltelt éveket – a számos átmenet, betegségek, kedvezőtlen külső beavatkozások, személyi és egyéb okok miatt – a korábbi időszakhoz viszonyítva a tanszék történetében a stagnálás, az eléggé át nem gondolt változtatások, némely tekintetben a visszaesés jellemezte, de egy-egy területen ésszerű intézkedések, korszerű előrelépések is történtek. Feltétlenül komoly fejlesztésnek tekintendő, hogy a dokumentációs tevékenység jelentőségének a megnövekedésével és intézményeinek a szaporodásával, fejlődésével párhuzamosan az informatikai képzés differenciálódott, az informatikai ismeretek oktatása egész tantárgycsoporttá terebélyesedett. A mindenki számára kötelező tárgyakon kívül a kötelezően választandó speciális kollégiumok keretében ugyancsak nagyobb lehetőség nyílt az informatikai témákban további elmélyülésre.

A még Kovács Máté kezdeményezte egyéves posztgraduális dokumentációs szaktanfolyamok továbbfejlesztéseként a tanszék – az OMFB kezdeményezésére és (elsősorban anyagi) támogatásával – az 1970-es években két tanfolyamot indított. Ezeknek a tananyagát azonban elsősorban a KGST NTMIR megismertetése képezte, mivel céljuk a NTMIR hazai szakemberszükségletének a biztosítása, kiképzése volt. Később ez a koncepció úgy módosult, hogy egyetemi tagozat tananyaga nem lehet csupán valamely konkrét rendszer, illetve rendszerek leíró ismertetése, deskripciója, ezért a tanszék e tanfolyam képzési idejének két évre emelésével, tananyagának kiterjesztésével és differenciálásával, logikus tantárgyakká formálásával indította azt az 1987/88-i tanévben is meginduló szakmai információs szakot, amelynek az 1985/86-i tanévben már a harmadik évfolyama végzett.

Az informatikai képzésnek mind a nappali, mind a posztgraduális tagozaton történt ilyen jellegű korszerűsítésével párhuzamosan a tanterv és a tananyag más tekintetben visz-

szafejlődött, nem alakult a könyvtárügyi szükségleteknek, illetve az oktatáspedagógiai kívánalmaknak megfelelően. A tárgy tartalmának nem ismerése s pusztá elnevezésének szerencsétlen félreértelmezése miatt mind a nappali, mind a kiegészítő tagozat tantervéből kimaradt a fontos olvasásszociológiai, olvasáspedagógiai és olvasápszichológiai tudnivalókat tartalmazó és világszerte elfogadott és művelt „Olvasásismeret” című tantárgy. A tanterv olyanszerű szerkezeti átalakítására került sor, amely két alapvetően fontos témakör, a könyvtartan és a tájékoztatás (bibliográfia, dokumentáció) összefüggő és logikusan összekapcsolódó ismeretanyagát logikátlanul kettészakította, s mindkét témakör egyik részét az I. szigorlat elé, másik részét pedig a II. szigorlat elé erőszakolta be, meg lehetőszen mechanikus módon a tananyagba.

E szerint a „reformtanterv” szerint (ld. 2. sz. tanterv) végzik tanulmányaikat a jelenlegi I–III. éves nappali tagozatos hallgatók, s egy korábbi tanterv szerint (ld. 1. sz. tanterv) a IV–V. évesek.

Jelenlegi helyzet, problémák

Az előzőek során röviden vázolt fejlődési tendenciákat, problémákat figyelembe véve, továbbá a magyar könyvtárügy és szakirodalmi tájékoztatásügy igényei szerint, valamint a külföldi könyvtáros- és informatikus szakemberképzés tapasztalatait hasznosítva – de tekintettel azokra a reális személyi, tárgyi, intézményi s egyéb adottságokra is, amelyek a lehetőségeket meghatározzák – célszerű és szükséges a tanszéknek tantervét és programját, beiskolázási és szakpárosítási tervét, képzési struktúráját és tagozatait, továbbképzési elképzeléseit, a képzés gyakorlatibbá tételére irányuló törekvéseit, személyi fejlesztési javaslatait, intézményi kapcsolatait stb. átgondolnia és kidolgoznia.

Feltétlenül figyelembe kell vennie ennek során az egyetemi könyvtárosképzésnek a magyarországi könyvtárosképzés rendszerében elfoglalt helyét és feladatait, különösen a tanárképző főiskolákon folyó képzéshez való viszonyát, de már most tekintettel kell lennie a debreceni *Kossuth Lajos Tudományegyetemen* a közeljövőben meginduló egyetemi szintű képzésre is. A tantervek és a programok egyeztetése és összehangolása, tulajdonképpen a könyvtárosképzés egész rendszerének újbóli átgondolása és esetleges, szükség szerinti módosítása mind-mind olyan feladat, amelyet az érintett intézményeknek, tanszéknek és személyeknek közösen és együttműködve minél hamarabb el kell végezniük a rendszer hatékony működése érdekében. E problémákra, amelyek az egyetemi képzésre is nyilván hatással vannak és lesznek, részletesen most nem térhetünk ki, de az alábbiakban – amilyen mértékben ez jelenleg lehetséges – figyelemmel leszünk rájuk, esetenként említést is teszünk róluk.

Nappali tagozat

Tanterv. Az új tantervet (ld. 3. sz. tanterv) – amelyet a korábbi tapasztalatok, s a könyvtár- és tájékoztatásügy szükségletei szerint igyekeztünk összeállítani, és ennek során igyekeztünk kiküszöbölni a nyilvánvaló hiányosságokat (művelődés- és olvasásszociológia),

1. sz. tanterv

A könyvtár szak tanterve (Nappali tagozat.)

Tantárgy	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Gy.j.	koll.	Szig.
Bevezetés a könyvtári és információs ismeretekbe	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
A kommunikációelmélet alapjai	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Írás-könyv-és könyvtártörténet	2	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	1,3	4
A bibliográfiai leírás és katalógizálás alapjai	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	2,3	4
Katalógizálási gyakorlat	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	1,2,3,4	-	4
Az osztályozás alapjai	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	2	4
Osztályozási gyakorlat	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	2,3,4	-	4
Művelődéspolitika és könyvtárügy	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	4	-
Könyvtáros proszeminárium, illetve szeminárium	1	2	2	2	-	-	-	-	-	-	1,2,3,4	-	-

I. sz. tanterv

A könyvtár szak tanterve (Nappali tagozat.)
(folytatás)

Tantárgy	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Gy.j.	koll.	Szig.
Információkereső rendszerek	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	6,7	8
Számítástechnikai alapismeretek	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	6	-
Információkereső nyelvek	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	5	8
Tájékoztatás: bibliográfia és dokumentáció	-	-	-	-	2	2	2	2	-	-	-	5,6,7	8
Bibliográfiai és dokumentációs gyakorlat	-	-	-	-	2	1	2	2	-	-	5,6,7,8	-	-
Könyvtártan	-	-	-	-	2	1	1	1	-	-	-	5,6,7	8
Szakszemináriumok	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	6,8,10	-	-
Könyvtári gyakorlat	-	-	-	-	-	-	-	-	200	-	10	-	-
Speciális kollégiumok	-	-	-	-	-	-	2	2	4	4	-	9,10	-
Szakkollegozati szemináriumok	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	-	-	-
Félévenkénti össz. óraszám:	10	9	9	9	10	9	10	10	6	6	-	-	-

2. sz. tanterv

A könyvtár szak reformtanterve (Nappali tagozat)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Bevezetés a könyvtári és információs ismeretekbe	2K	-	-	-	-	-	-	-	-	-
A kommunikációelmélet alapjai	-	2K	-	-	-	-	-	-	-	-
Írás, könyv- és könyvtár a művelődéstörténetben	2K	2K	2K	2Sz	-	-	-	-	-	-
A bibliográfiai leírás és katalógizálás alapjai	2	2K	1	1Sz	-	-	-	-	-	-
Osztályozási rendszerek és információkereső nyelvek	2K	2Gyj	1Gyj	1Gyj+Sz	-	-	-	-	-	-
Könyvtárтан	-	-	2K	2Sz	-	-	-	-	-	-
A tájékoztatás alapjai	-	-	2K	2K	-	-	-	-	-	-
Könyvtáros szeminárium	1Gyj	2Gyj	2Gyj	2Gyj	-	-	-	-	-	-
Szaktájékoztató (ea)	-	-	-	-	2K	2K	-	Sz	-	-
Információforrások (gyak.)	-	-	-	-	2Gyj	2Gyj	-	-	-	-

Rövidítések: K = Kollokvium

Gyj = Gyakorlati jegy

Sz = Szigorlat

2. sz. tanterv

A könyvtár szak reformtanterve (Nappali tagozat)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Az informatika alapjai	–	–	–	–	1K	1K	–	Sz	–	–
Információs rendszerek szervezése	–	–	–	–	–	–	2K	2Gyj+Sz	–	–
Számítástechnikai ismeretek	–	–	–	–	2Gyj	2Gyj	–	–	–	–
Számítógépek alkalmazása a könyvtári és információs rendszerekben	–	–	–	–	–	–	2K	2Sz	–	–
Művelődésszociológia	–	–	–	–	–	–	2K	–	–	–
Összehasonlító nemzetközi könyvtártudomány	–	–	–	–	–	–	–	2K	–	–
Speciális kollégium	–	–	–	–	2	2	2K	2K	4K	4K
Szakszemináriumok	–	–	–	–	1Gyj	1Gyj	2Gyj	2Gyj	2Gyj	2Gyj
Heti óraszám:	9	10	10	10	10	10	10	10	6	6

Rövidítések: K = Kollokvium
 Gy = Gyakorlati jegy
 Sz = Szigorlat

3. sz. tanterv

A könyvtár szak tanterve. (Nappali tagozat)

Tantárgyak	Félévek, heti óraszámok									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Bevezetés a könyvtári és információs ismeretekbe	1 K									
A kommunikációelmélet alapjai	2 K									
Írás-, könyv- és könyvtártörténet	2 K	2 K	2 K	2 Sz						
Bibliográfiai leírás és katalogizálás	2Gyj	2 K	1Gyj	1Gyj+Sz						
Osztályozási rendszerek és információkereső nyelvek	2 K	2Gyj	1Gyj	1Gyj+Sz						
Könyvtárügy, könyvtártartan		2 K	2+1K	2+1 Sz						
Művelődés- és olvasáshoz társadalmi és szociológiai			1 K	1 K						
Szemináriumok.	1Gyj	2Gyj	2Gyj	2Gyj						

Rövidítések: K = Kollokvium

Gyj = Gyakorlati jegy

Sz = Szigorlat

3. sz. tanterv

A könyvtár szak tanterve. (Nappali tagozat)
(folytatás)

Tantárgyak	Félévek, heti óraszámok									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Tájékoztató: bibliográfia és dokumentáció					2 K	2 K	2 K	2 Sz		
Információforrások (gyakorlat)					2Gyj	1Gyj	1Gyj	1Gyj		
Az informatika alapjai					1 K	1 K				
Számítástechnikai ismeretek					2Gyj	2Gyj				
Információs rendszerek							2 K	2Gyj+Sz		
Információkereső rendszerek							2 K	2Sz		
Speciális kollégiumok					2	2	2 K	2 K	4 K	4 K
Szakszemináriumok					1Gyj	2Gyj	1Gyj	1Gyj	2Gyj	2Gyj
Heti óraszám összesen:	10	10	10	10	10	10	10	10	6	6

Rövidítések: K = Kollokvium

Gyj = Gyakorlati jegy

Sz = Szigorlat

megszüntetni a szerkezeti felépítés logikátlanosságait is (a könyvtárügy és könyvtártan stúdiumai az I. szigorlat előtti három félévbe kerültek és szigorlattal zárulnak; s közvetlenül kapcsolódik hozzájuk, – elsősorban az olvasószolgálatához – a művelődés- és olvasás-szociológia; a Tájékoztató tananyagába tartozó ismeretterületek pedig a szervesen hozzájuk kapcsolódó gyakorlatokkal – információforrások – együtt a II. szigorlat elé) – majd csak az 1988/89. tanévtől célszerű bevezetni; akkorra végeznek a jelenlegi 1. sz. tanterv szerint utolsó évfolyamként tanuló mostani IV. évesek; s attól fogva már csak a 2. sz. (reformterv) lesz érvényben, s fokozatosan az is „kifut”. (Három tanterv párhuzamos alkalmazása áttekinthetetlen helyzetet eredményezne!)

Az új tanterv szerkezeti, logikai felépítése a következő: az I. szigorlat előtt ismerkednek meg a hallgatók a könyvtári és informatikai ismeretek, valamint a művelődés- és kommunikációelmélet alapproblémáival; a legszükségesebb órakeretben a minden könyvtári és információs szakember szakmai alpműveltségéhez tartozó történeti előzményekkel, továbbá a könyvtárügyi és könyvtártani stúdiumokkal, – tulajdonképpen közjük sorolható a katalogizálás és osztályozás, némileg az olvasásszociológia is. A II. szigorlat előtti tananyag zömét, majdnem a teljességét azok a tárgyak alkotják, amelyek vagy kifejezetten a tájékoztató hagyományos és modern elméleti és gyakorlati stúdiumait (forrásai, intézményei, rendszerei, módszerei, eljárásai, eszközei stb.) tartalmazzák, vagy olyan ismereteket, amelyek szorosan kapcsolódnak hozzájuk. Ugyancsak itt nyílik lehetőség ezen az általánosan, tehát az összes hallgató számára kötelező tárgyakon kívül speciális kollégiumok keretében további elmélyülésre: a) könyvtárügyi és könyvtártani, b) informatikai és szakirodalmi tájékoztató, és c) könyv- és könyvtártörténeti témákban. Az I. szigorlat előtti szemináriumok és az azt követő szakszemináriumok a hallgatókat a szakirodalmi kutatásra, a tudományos munka technikájának és módszereinek, azaz a tudományos munkavégzésnek a megismerésére készítik fel, e tudnivalókat szemináriumi dolgozatok, illetve a szakdolgozat különböző részleteinek, egységeinek az elkészítésével összekapcsolva.

A bevezetendő tanterv tehát – nem hanyagolva el a hagyományos könyvtári és tájékoztató szak- és munkaterületek oktatását sem – a modern követelményeknek megfelelően kifejezetten informatikai irányultságú. Már az I. szigorlat előtti alapozó tárgyak között szerepel egy bevezető stúdium az információs ismeretekbe, egy másik a kommunikációelmélet és a saktájékoztató viszonyát is tárgyalja, továbbá az osztályozási rendszerek oktatása keretében külön hangsúlyt kapnak azok az információkereső nyelvek, amelyek a későbbi tanulmányokhoz szükségesek. A II. szigorlat előtti tananyag túlnyomó részét képező informatikai ismeretterületekről már szóltunk. Teljesen indokolatlan tehát a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen megindítandó képzés szervezése és tervezése kapcsán valamilyen egészen más jellegű, radikálisan új informatikai oktatásról beszélni. Informatikai ismeretek oktatása az e tantervben szereplő bevezető és alapozó könyvtárügyi és könyvtártani stúdiumok nélkül megalapozatlanná válnék; a két terület szoros és szerves kapcsolata, számos összefüggése szükségessé teszi a tantárgyszerkezet ilyen komplex jellegű kialakítását. Ennek kapcsán javaslom, hogy kerüljön sor a budapesti tanszék elnevezésének a megváltoztatására: *Könyvtártudományi és Tudományos Tájékoztató Tanszék* lenne az adekvát megnevezés.

Kiegészítések

Azok a hallgatók, akik a középiskolában nem tanultak 4 éven át *latint*, az I. szigorlatig félévenként heti 2 órában kötelesek tanulni, félévenként gyakorlati jegyet kell szerezniük, a IV. félév végén pedig záróvizsgát kell tenniük belőle.

Szakmai gyakorlatok

- a) A III. év után 4 hetes gyakorlat vidéki közművelődési (városi, megyei) könyvtárban.
- b) Az V. év I. vagy II. félévében 200 órás gyakorlat budapesti tudományos vagy szakkönyvtárban.

Tanulmányutak

Félévenként 3–3 napos tanulmányút a legfontosabb vidéki könyvtárak és egyéb művelődési intézmények (múzeumok, levéltárak stb.) megismerése céljából.

Tanulmányi látogatások

Félévenként 2–3 alkalommal a fővárosi könyvtárak, könyvtári részlegek, állományrészek, nyomdák, múzeumok, levéltárak, kiállítások megismerése céljából. Alkalmanként részvétel szakmai előadásokon, megbeszéléseken.

Speciális kollégiumok

A mindenki számára kötelező közös ismereteken kívül a hallgatók érdeklődésük – esetleg szakdolgozatuk témaköre – szerint az 5–10. félévben az alábbi ismeretterületek valamelyikét választhatják. A választott ismeretterületet 6 féléven át a tantervben szereplő heti óraszámában kötelező hallgatniuk, időközbeni módosításra nincsen lehetőségük.

- A) Könyvtárügy, könyvtártan.
- B) Informatika, szakirodalmi tájékoztatás.
- C) Könyv- és könyvtártörténet.

A három kategórián belüli konkrét tárgyakat – figyelemmel az aktuális feladatokra, problémákra – a mindenkori félévi tanrend tartalmazza.

Vizsgarend, vizsgaanyag

a) *I. szigorlat (a 4. félév végén):*

- 1) Írás-, könyv- és könyvtártörténet (szóbeli),
- 2) Bibliográfiai leírás, osztályozás és információkereső nyelvek (írásbeli és szóbeli),
- 3) Könyvtárügy, könyvtártan (szóbeli).

b) *II. szigorlat (a 8. félév végén).*

- 1) Tájékoztató: bibliográfia és dokumentáció (szóbeli),
- 2) Információs és információkereső rendszerek (szóbeli).

c) *Államvizsga (a 10. félév végén)*

- 1) Komplex kérdések a 10 félév anyagából,
- 2) A szakdolgozat megvédése.

Az államvizsgára bocsátás feltétele: sikeres, elfogadott szakdolgozat.

A tantervben szereplő tantárgyak tananyagának (programjának) a megállapítása, kialakítása, valamint az ismeretanyagot felölelő szakirodalom jegyzékének tantárgyankénti összeállítása fontos, körültekintő és alapos szakmai ismereteket igénylő feladat, amellyel most részletesebben nem foglalkozunk, csak annyit jegyzünk meg, hogy a programok és az irodalomjegyzékek a későbbiekben permanensen fejlesztendők, felfrissítendőek, tekintettel az újabb és újabb igényekre és a szakirodalom új eredményeire.

Szakpárosítás, nyelvismeret

A kétszakos könyvtárosképzés jellegéből szükségszerűen következik, hogy a hallgató – elvben és az oktatási törvény rendelkezései szerint is – a könyvtáros szak mellé bármely, az *ELTE Bölcsész- és Természettudományi Karán* oktatott szakot választhat, párosíthat. A jelenlegi gyakorlat szerint azonban a könyvtár szak csak a bölcsészettudományi szakok valamelyikével kapcsolható össze, s az utolsó évek tapasztalatai szerint a hallgatók kb. 80%-a a könyvtár–magyar, illetve könyvtár–történelem szakos; a maradék 20%-on osztozik a többi bölcsész szak, köztük az idegen nyelvek. Ezt az egyoldalúságot tekintjük a képzés egyik fő problémájának, neuralgikus pontjának. Mert ez a helyzet egyáltalán nem felel meg sem a modern könyvtárügy, sem a szakirodalmi tájékoztatásügy követelményeinek és szükségleteinek. Egyfelől azért nem, mert a könyvtárakban, főleg a tudományos és szakkönyvtárakban a szakirodalom főrészt idegen nyelvű, a dokumentálható szakirodalom pedig szinte teljesen az. Másfelől pedig azért, mert idegen nyelv(ek) ismerete nélkül a könyvtár- és tájékoztatásügy nemzetközi rendszerébe és a nemzetközivé vált tájékoztatási tevékenységbe nem lehet hatékonyan bekapcsolódni.

A szakpárosításnak ez a szerencsétlen kényszerhelyzete – a jelenlegi felvételi rendszerből adódóan – már a felvételi vizsga során kialakul, mivel az elért pontszámok mennyiségét mechanikusan figyelembevevő felvételi eljárás alapján a magyar és történelem szakon több pontot könnyebben elérők kerülnek be zömmel az egyetemre. Olyan differenciált felvételi rendszerre lenne szükség, amely biztosítja a kellő számú idegen nyelv-szakos hallgató felvételét a könyvtár szakra. (A Dékáni Hivatal vezetőjének a tájékoztatása szerint erre meglesz a lehetőség.) Itt jegyezzük meg, hogy a nem nyelvszakos egyetemi hallgatók kellő szintű idegen nyelvismeretének a biztosítása az egész magyarországi egyetemi oktatás egyik kulcsproblémája. A ma már minden szakember számára szükséges nyelvtudást az egyetemi képzés keretében csak az idegen nyelv-szakos hallgatók szerzik meg; a többiek számára ezt a néhány órás és a hallgatók elé nem túl magas követelményeket állító nyelvtanítás – annak ellenére, hogy ezen a területen mutatkozik némi fejlődés – egyelőre nem tudja biztosítani. A könyvtáros szakképzés óraszámából az ehhez szükséges idő nem szakítható ki; a hallgatók a számukra kötelező latin nyelvet is (amelyet a történelem szak mellett már csak a mi tanszékünk ír elő) az órakereten kívüli plusz időben tanulják, amely időmennyiségnek a további növelése nem lehetséges. Átmenetileg a mi területünkön az látszik megoldásnak, hogy végzés után a könyvtárak és tájékoztatási intézmények (esetleg valamely központi könyvtárügyi, társadalmi szerv; pl. a *Magyar Könyvtárosok Egyesülete*) is biztosítsanak, illetve szervezzenek intenzív nyelvtanulási lehetőséget a kezdő szakemberek számára.

A szakpárosítás másik fontos problémája a nem humán és társadalomtudományi profilú könyvtárak és tájékoztatási intézmények szakemberszükségletének a biztosítása kapcsán vetődik fel. Az 1960-as években néhány éven keresztül lehetséges volt a könyvtár szak párosítása az ELTE Természettudományi Karán oktatott összes szakkal, tudományterülettel. Ha nem is nagy létszámmal, de minden évben voltak matematika, fizika, kémia, földrajz és biológia szakos hallgatóink, akiket a természettudományi és alkalmazott tudományi profilú – műszaki, orvosi, mezőgazdasági stb. – szakkönyvtárak, de az általá-

nosabb gyűjtőkörű egyéb könyvtárak és a tájékoztatási intézmények is szívesen alkalmaztak. Ez a szakpárosítási lehetőség annak ellenére megszűnt, hogy fontosságát, szükségességét és hasznosságát mindenki hangoztatta és elismerte, s létjogosultságát soha senki nem vitatta. Visszaállítására a tanszék többszöri, állandó szorgalmazása ellenére sem került sor a két kar közti óraegyeztetési és egyéb adminisztratív okokra hivatkozva. Az oktatási törvény – ahogy említettük – elvben biztosítja, lehetővé teszi az ilyen szakpárosítást is, de ha meghirdetésére nem kerül sor, adminisztratív akadályok lehetetlenné teszik a megvalósulását. Mindenképpen kívánatos, hogy a következő felsőoktatási tájékoztató tartalmazzon ilyen karok közti tantárgykapcsolási, tulajdonképpen „áthallgatási” lehetőséget a könyvtárosképzés számára is. Ebben az esetben persze az írásbeli felvételi vizsga anyaga ne a bölcsészkaron előírt magyar és történelem, hanem – addig még időben megállapítandó – két természettudományi középiskolai tantárgy anyaga legyen. Az látszik célszerűnek, hogy a könyvtár és valamilyen természettudományi szakos hallgatók felvételi keretszáma a Természettudományi Kar keretszámából kerüljön ki. A könyvtárügy és szakirodalmi tájékoztatás szükségletei azt indokolják, hogy a könyvtár szakra felveendő hallgatók aránya másik szaktárgyak szerint a következőképpen alakuljon: kb. 30% magyar és történelem, kb. 35% idegen nyelv, s ugyancsak kb. 35% természettudományi szakos.

Hallgatói létszám

Ha a fenti problémák kedvezően megoldódnak, a jelenlegi képzés a hallgatóknak nevelésesen alacsony száma miatt akkor sem tudja a szakemberszükséglet töredékét sem biztosítani, amelyre pedig egy koncepciózus, országos könyvtár- és információpolitika igényt tart. A tanszék hallgatói létszáma nappali tagozaton az 1960-as években, de még az 1970-es évek jórészében is évfolyamonként 30 és 60 fő között mozgott. Két-három szemináriumi gyakorlati csoport tanult tehát egy-egy évfolyamon. Az 1980-as években a felvételi keretszám – teljesen indokolatlanul – rohamosan csökkent; néhány év óta 8–12 fő, amely a külföldiekkel (csehszlovákiai magyar, illetve magyarul tudó, néhány szovjetunióbeli és főleg a fejlődő országokból származó hallgatókkal) 20-22 főre növekedhet. A külföldiekkel a magyar könyvtár- és tájékoztatásügy nem számolhat, néhány hallgató pedig a másik szakja alapján helyezkedik el, így végül is a tanszék évi 8-10 főnél több szakembert nemigen tud biztosítani a hazai gyakorlat számára. S ez tulajdonképpen a nullával egyenlő, s más okok mellett lényegesen hozzájárul a könyvtárakban dolgozó szakképzetlen munkatársak számának állandó növekedéséhez.

A múltban különböző szervek többször végeztek vizsgálatokat a magyar könyvtár- és tájékoztatásügy szakemberszükségletének a megállapítására. Ezek általában igen nagy számokban, több száz főben határozták meg az évente kiképzendő létszámát. Persze ezeknek csak egy részét (20–25%-át) kell egyetemen kiképezni, nagyobb részük (45–50%) számára főiskolai végzettség, illetve könyvtárkezelői szintű kiképzés (30–35%) szükséges. Egy 1977–1978-as felmérés szerint – az akkori képzettségi szintnek csak a fenntartásához (nem a javításához!) – évente 500 új munkába lépővel kellett számolni (300 fő nyugdíjba vonuló + 200 fő fejlesztés). A helyzet a szakképzetlenek számának az emelkedését tekintve azóta lényegesen romlott, de – amíg az új, mai helyzetnek meg-

felelő újabb igényfelmérés meg nem történik, amelynek alapján olyan beiskolázási koncepció lesz kialakítható, hogy reális felvételi keretszámot tudunk megállapítani a különböző képzőintézmények, köztük az egyetem számára is – maradjunk a kb. tíz év előtti szükségleteknél. Ennek alapján az évente 500 új munkába lépőnek egyetemen kiképzendő 20–25%-a 100–125 fő. A minimálisan 100 fő kiképzése perspektivikusan, figyelembe véve a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem megindítandó egyetemi könyvtárosképzését is, nem látszik irreális feladatnak. A két tanszéknek 50–50 hallgatót kell ahhoz évenként felvennie, hogy ezt a szükségletet kielégítse, s ilyen számú hallgató oktatására a budapesti tanszék némi személyi fejlesztés után, a debreceni persze hosszabb távon, reálisan vállalkozhat is. E távolabbi célok elérése előtt is feltétlenül szükséges tanszékünkön a felvételi keretszám emelése, lehetőleg már a következő menetben is 25–30 főre, azaz két-három tanulócsoporthoz.

Gyakorlati képzés, könyvtári gyakorlatok

Mind a könyvtárosi, mind a tudományos tájékoztató tevékenység szilárd elvi alapon nyugvó, alapos elméleti ismereteket feltételező gyakorlati foglalkozás. Ennek megfelelően a hallgatóknak már az egyetemen, a képzés keretében el kell sajátítaniuk olyan szintű gyakorlati készségeket, amelyek alapján munkába állva érdemlegesen és eredményesen képesek bekapcsolódni a mindennapi könyvtári vagy informatikai tevékenységbe, és a készségeket továbbfejlesztve, rövid idő alatt komoly jártasságra tudnak szert tenni. Az egyetemen belül, a képzés keretében végzett különböző (dokumentum leírási, osztályozási, könyvtártani, bibliográfiai és tájékoztatási stb.) gyakorlatok ehhez nem elegendők. Igen nagy szükség lenne egy olyan jól felszerelt műhelykönyvtárra vagy tankönyvtárra, amely magas színvonalú technológiát alkalmaz, kitűnően felkészült, pedagógiai jártasságú szakembereket foglalkoztat és a vezetése is korszerű. Mindenki számára természetes és magától értetődő, hogy az egyetem gyakorló iskolákkal rendelkezik, s az is, hogy a gyakorlati természettudományi képzés szolgálatában laboratóriumokat tart fenn. Ugyanígy természetesnek kellene lenniük a nemtanár szakosok munkahelyi gyakorlatát biztosító „műhelyeknek”, esetünkben egy műhelykönyvtárnak. Ennek hiányában a III. évfolyam utáni négyhetes, és az V. éves 200 órás szakmai gyakorlat elvégzésére a különböző típusú könyvtárakhoz, tájékoztatási intézményekhez irányítjuk hallgatóinkat, hogy ott a mindennapi munka során könyvtári körülmények közt ismerkedjenek meg a különféle munkafolyamatokkal és az ezekhez szükséges kézi- és segédkönyvek, felszerelések, technikai eszközök, médiák stb. használatával és kezelésével.

Ezek a könyvtárak azonban nincsenek felkészülve arra, hogy az egyetemi képzés gyakorlatait a kívánalmaknak megfelelően megoldják. Nincs kialakulva például az a rendszer, vagy ahhoz valamilyen hasonló, – hogy a gyakorló iskolák analógiájánál maradjunk, – amelyet ott a vezető tanárok testülete alkot. Ők az átlagosnál alacsonyabb óraszámban dolgoznak, de feladatkörükhöz tartozik az utánpótlás szakmai, módszertani és hivatásbeli felkészítése, s mindezt teszik az átlagosnál kedvezőbb körülmények között és magasabb juttatásért. E minta alapján lenne célszerű megoldást találni a könyvtáros- és informatikus utánpótlás gyakorlati felkészítésére is. Budapesten e tekintetben az *Egyete-*

mi Könyvtár – kedvezőtlen adottságai és szűkössége miatt – nem jöhet számításba, Debrecenben sokkal jobb a helyzet.

Kiegészítő (posztgraduális) tagozatok

Hároméves kiegészítő képzés

A nappali tagozat – korábban ismertetett – tanterve és tananyaga természetesen a kiegészítő tagozat számára is adaptálandó, figyelembe véve a tagozat szűkebb időkeretét (3 éves képzés, levelező formában) és a tagozatra járók gyakorlati könyvtári és informatikai ismereteit. A kiegészítő oktatási forma a megindulását követően fokozatosan az egyetemi könyvtárosképzés és a könyvtáros és tájékoztatási szakember-utánpótlás nagyon stabil és célszerű bázisává vált. E képzési forma egyrészt lehetőséget nyújt a nem könyvtáros diplomával rendelkező vagy más egyetemen végzett, s könyvtárakban és tájékoztatási intézményekben dolgozó szakembereknek a teljes nappali tagozati ismeretanyag elsajátítására; másrészt ennek révén van mód a nappali tagozatos könyvtáros szak egyoldalúságának, hiányosságainak, azaz erősen humán jellegének némi korrigálására.

A kiegészítő tagozatos hallgatók közt – a nem könyvtár szakos bölcsészkar és egyéb egyetemi diplomával rendelkezők mellett – ott vannak azok is, akik korábban a tanárképző főiskolákon végezték el a könyvtár szakot. Jelenleg e két egészen különböző előképzettséggel bíró csoport ugyanazon tanterv szerint végzi a tanulmányait, holott a főiskolai könyvtárosi diploma birtokosai négy éven keresztül rendszeresen tanultak könyvtártudományi és tájékoztatási ismereteket, a többiek pedig elsősorban gyakorlati tapasztalatokkal rendelkeznek, illetve legfeljebb autodidakta módon, a szakirodalom olvasása révén képezték magukat.

Minél hamarabb a fentiek szerinti két csoportra választandó szét a tartalmában ma még egységes kiegészítő tagozatos képzés, természetesen külön-külön tantervvel és programokkal. A négyéves főiskolai képzésben részesültek tantervének, de különösen tananyaguknak a kialakítása – a felesleges párhuzamosságok, illetve ismétlések elkerülése végett – csak a főiskolai és az egyetemi képzés tananyagának a kölcsönösen gondos egyeztetése, összehasonlítása révén valósítható meg, amelyre valamilyen formában (esetleg az egész képzési rendszer már korábban javasolt újbóli átgondolása során) a közeljövőben sort kell keríteni.

Ennek kapcsán megjegyezzük még, hogy – véleményünk szerint – a főiskolán könyvtáros diplomát szerettek kiegészítő tagozatos képzési idejét célszerű lenne három évről kettőre csökkenteni. Ide kívánczik még az a megjegyzés is, hogy a valóban igen jól bevált és a mostani körülmények között feltétlenül szükséges kiegészítő tagozat a leghosszabb és e miatt a legköltségesebb könyvtárosképzési forma (5 év nappali + 3 év); az itt tanulók számát a nappali tagozatos hallgatókéénak az emelésével és szakpárosítási lehetőségeik bővítésével lehet és kell csökkenteni!

Szakmai információs szak

A kiegészítő szakképzés speciális formája az ún. szakinformátorokat képző szakmai információs szak.

A szak célja olyan szakemberek képzése, akik a vállalatoknál a kutató és fejlesztő intézeteknél, központi és ágazati tájékoztatási intézményeknél, könyvtáraknál, valamint a felsoroltak irányító szerveinél képesek:

- a szakmai információs rendszerek, szakirodalmi bázisok szervezésére;
- a szakmai információk döntéselőkészítési céllal történő elemzésér és szintetizálására;
- a szakmai információs tevékenység gépesítésének és automatizálásának szervezésére;
- az audio-vizuális tájékoztatás, a szakmai propaganda szervezésére;
- a KGST-országok Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszerében és más nemzetközi információs együttműködésben való részvételünk szervezésére;
- az informatika elméleti kérdéseivel való foglalkozásra.

A képzés 2 éves, posztgraduális. A szakot egyetemi végzettséggel és több évi gyakorlattal, valamint idegen nyelvismerettel rendelkezők vehetik fel. A végzők „szakinformátor” elnevezésű oklevelet kapnak. Azok, akiket a munkahely javasol, a felvételnél előnyben részesülnek. A képzés a *Könyvtártudományi Tanszék* keretében levelező tagozaton történik a *Természettudományi Kar Numerikus és Gépi Matematikai Tanszéke* és külső szakemberek közreműködésével.

A tagozat tananyaga tehát lényegében – az alapozó tantárgyak mellett – a szöveges információfeldolgozás kérdéseit öleli fel. A törzsanyagot képező stúdiumok mellett a tagozaton is lehetőség nyílik speciális kollégiumok keretében további ismeretek elsajátítására. A hallgatók két éves tanulmányaikat diplomadolgozattal zárják.

Az informatikai ismeretek oktatásának ez a formája az eddig már harmadszor indított képzése során szerzett tapasztalatok szerint – a szükségszerűen meglévő nehézségek és korlátok ellenére – bevált. Ezért és a tájékoztatási intézmények és szakemberek részéről megnyilvánuló élénk érdeklődés, sőt sürgetés nyomán úgy döntöttünk, hogy – egy évi szüneteltetés után – a szakot a következő (1987/88-i) tanévre újból meghirdetjük. A meghirdetés az ez évi felsőoktatási tájékoztatóból – sajnálatos módon – kimaradt, így némi késéssel a *Művelődési Közlönyben* és a könyvtári szakajtóban (*Könyvtári Figyelő, Könyvtáros, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*) jelent meg; de a következőkben célszerű lenne a hároméves kiegészítő tagozatos képzés mellett a hivatalos tájékoztatóban időben közreadni, mivel az igények kielégítése végett a jövőben is célszerűnek látjuk a szak két-évenkénti indítását.

Tekintettel arra, hogy a szak tananyaga konkrétan a szöveges információ feldolgozását öleli fel, keretei lehetővé teszik a kiterjesztését más bölcsészettudományi szakokra is. E tekintetben elsősorban az általános nyelvészet, a folklór, a levéltár szak, a muzeológia jöhet számításba, mivel problémáik természete a tanszékünkével rokon és hasonló megoldásokat kíván. Sőt, a számítógépes nyelvészet némely eredményeinek már eddig is helyet kellett biztosítani a tananyagban. A Könyvtártudományi Tanszék problémáinak a megoldása és a könyvtárosképzés továbbfejlesztése tehát nemcsak közvetlenül a könyvtáros- és tájékoztatási szakemberképzést érinti, hanem hatással lehet az egész Bölcsészet-

tudományi Kar képzésének korszerűsítésére is. A fentiekben körvonalazott igény a Kar részéről már korábban is megmutatkozott, s ennek teljesítése fokozatosan mielőbb kívánatos.

Könyvtártörténeti, könyvmuzeológiai szak

Egyelőre mint megvalósítandó tervről szólunk a szakmai információs szakhoz hasonló formában, idő- és órakeretben az 1989–90-i tanévben megindítandó „Könyvtártörténeti, könyvmuzeológiai szak”-ról.

A szak célja olyan szakemberek képzése, akik a történeti gyűjteménnyel rendelkező nagykönyvtárakban (nemzeti könyvtár, egyetemi könyvtárak, szakkönyvtárak stb.), egyházi gyűjteményekben, nagymúltú iskolai könyvtárakban, megyei és városi könyvtárak helyismereti gyűjteményeiben és egyéb muzeális gyűjteményekben képesek:

- a kódexekkel, egyéb régi és modern tudományos és irodalmi értékű kéziratokkal,
- az ősnymtatványokkal, a régi magyar könyvekkel, az antikvákkal s az egyéb régi és ritka könyvekkel,
- a kötéstörténeti és könyvművészeti szempontból értékes kiadványokkal való foglalkozásra;
- ezek szakszerű könyvtári és bibliográfiai feltárására,
- könyvegészségügyi és restaurálási problémáiknak szakszerű intézésére,
- az ilyen művekből álló gyűjtemények szervezésére, irányítására és kezelésére; s végül
- e területeken, önálló kutatómunka, tudományos tevékenység végzésére.

A képzés 2 éves, posztgraduális. A szakot egyetemi végzettséggel és több évi gyakorlattal rendelkezők vehetik fel. Latin nyelvtudás kívánatos. Azok, akiket a munkahely javasol, a felvételnél előnyben részesülnek. A végzők „könyvtörténész, könyvmuzeológus” elnevezésű oklevelet kapnak. A képzés az ELTE Bölcsészettudományi Kar Könyvtártudományi Tanszéke keretében levelező tagozaton történik külső szakemberek bevonásával.

A szak megszervezését és megindítását a különböző történeti gyűjtemények vezetői évek óta kérik és sürgetik, de objektíve szükségessé és sürgőssé teszik az e gyűjtemények jó részében uralkodó kedvezőtlen állapotok, káderproblémák. Tantervének, tananyagának és oktatói gárdájának az összeállítása folyamatban van; megindításával a Bölcsészettudományi Kar vezetése egyetért.

Továbbképzés

Könyvtáros és informatikus szakemberképzési funkciójuk mellett az előzők során számba vett kiegészítő-tagozatos oktatási formák mindegyike tulajdonképpen továbbképzési tevékenységet is végez (illetve végezni fog). A hároméves kiegészítő tagozaton a korábban tanárképzőben tanult könyvtárszakosok voltaképpen az ott szerzett ismereteiket egészítik ki, mélyítik el. A szakmai információs szak eddigi három kurzusát pedig már az eredetileg könyvtáros diplomával rendelkezők közül végezték el többen, s nyilván a jövőben is számos ilyen hallgatója lesz a tagozatnak, ahogy a jövő évben meginduló könyvtörténeti, könyvmuzeológiai szak esetében is várható ez.

A szakmai információs szak tanterve és vizsgarendje

Tantárgyak	I.	II.	III.	IV.	Koll.	Gyj.	Szig.	Áv.
Matematikai bevezetés	12+12	12	-	-	-	1,2	-	-
Logika	12	12	-	-	-	1,2	-	-
Az informatika és dokumentáció alapjai	12	12	-	-	1	-	2	-
Információs szervezetek működése és munkafolyamatai	12	12	-	-	1	-	2	-
Bibliográfiai feldolgozás	12+6	-	-	-	-	1	-	-
Bevezetés az osztályozásba	12+6	-	-	-	1	1	2	-
Információkereső nyelvek	-	12	-	-	-	-	2	-
Az információk analitikus-szintetikus feldolgozása	-	12	-	-	-	2	-	-
Információforrások	-	-	12+12	12+12	3	3,4	4	-

Rövidítések: Koll. = Kollokvium

Gyj. = Gyakorlati jegy

Szig. = Szigorlat

*A szakmai információs szak tanterve és vizsgarendje
(folytatás)*

Tantárgyak	I.	II.	III.	IV.	Koll.	Gyj.	Szig.	ÁV.
Információs rendszerek elmélete	-	12	-	-	-	-	2	-
Hazai és nemzetközi információs rendszerek	-	-	12	12	3	-	4	4
Számítástechnika. Programozási alapismeretek	-	12	-	-	-	2	-	4
Audiovizuális technika a tájékoztatásban. Reprográfia.	-	-	12	-	3	-	-	-
Információs folyamatok automatizálása	-	-	12+12	12+12	3	3,4	4	4
Speciális kollégiumok és szemináriumok. Az I-II. félévben kötelező egy, a III-IV. félévben kötelező kettő hallgatása	12	12	12+12	12+12	1,3	4	-	4

Rövidítések: K. = Kollokvium

Gyj. = Gyakorlati jegy

Sz. = Szigorlat

Kifejezetten továbbképzési céllal a tanszék eddig még nem szervezett külön oktatási formát, pedig a régebben végzett hallgatók fokozatosan elavuló ismereteinek a felfrissítése, valamint az azóta keletkezett új stúdiumok, ismeretterületek anyagának intézményes keretben, tanári vezetéssel történő feldolgozása, elsajátítása sürgősen indokolja ezt. Ahogyan a könyvtárosképzés, úgy a továbbképzés esetében is valamilyen rendszerben kell gondolkodnunk, s a képző intézményeknek (egyetem, főiskolák), a *KMK Oktatási Osztályának*, esetleg az OMFB-nek a bevonásával kell kialakítanunk e rendszert, megosztani a benne résztvevők közt a továbbképzési területeket és feladatokat, s biztosítani mindennek az anyagi és személyi feltételeit.

A tanszék addig is, amíg e feladatok megoldódnak és a feltételek megteremtődnek (s ez minél előbb megtörténik, annál jobb), az *Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum* kezdeményezésére bekapcsolódott a pedagógusok országos intenzív továbbképzésébe. Ez egyéves, 120 órára terjedő képzési forma, amelyből 30 óra központi témaköröket ölel fel, 90 óra pedig egy-egy szak anyagát. A mi esetünkben konkrétan a könyvtáros tanárok továbbképzése a feladat, s a 90 óra a könyvtári és informatikai stúdiumok oktatására fordítandó. E továbbképzés előzetes tervjavaslata (tantárgyak, tanterv és óraterv; a képzésbe bekapcsolandó oktatók; programok stb.) elkészült; az iskolai könyvtárosok továbbképzése az 1987–88-i tanévben megindult.

Tanszemélyzet, külső előadók

A korábban számbavett képzési és továbbképzési feladatok eredményes teljesítésének elsődleges feltétele – megelőzve az összes tárgyi, anyagi, berendezési, technikai kívánalmakat, amelyek persze szintén elengedhetetlenek – megfelelő mennyiségű, jól képzett, széleskörű általános műveltséggel, a maga területén alapos szakismeretekkel, továbbá pedagógiai felkészültséggel és érzékkel, valamint nyelvismerettel rendelkező tanszéki státusban lévő oktató.

Jelenleg a tanszék munkatársainak az összlétszáma 10 fő; beosztás szerinti megoszlásuk: 2 docens, 4 adjunktus, 2 tanársegéd, 1 könyvtáros és 1 tanszéki ügyintéző. Az oktatók közül 3 rendelkezik kandidátusi tudományos fokozattal, 3 pedig bölcsészdoktorátussal. Egy tanársegédi státus betöltése folyamatban van, ezzel 9-re emelkedik az oktatói létszám.

Ha a személyi összetételt nézzük, a tanszék oktatói együttese nem felel meg a fenti követelményeknek.

A mostani alacsony oktatói létszám miatt például olyan alapvető szaktantárgyakat, mint a *Bibliográfiai leírás és katalógizálás*, vagy *Az informatika alapjai* korábban a tanszéken dolgozó, de most külső előadók tanítanak.

Tanszékünk stábjából ugyanis ez idáig mindig hiányzott tudományos fokozattal rendelkező informatikus szakember. Számos egyetemi oktatási és tudományos feladat elvégzése viszont tudományos fokozathoz vagy docensi beosztáshoz van kötve. Bölcsészdoktori disszertációt alacsonyabb képesítésű oktató például nem bírálhat, de nem lehet a doktori szóbeli vizsga bizottságának a tagja vagy államvizsga bizottság elnöke sem. Eddig e funkciók ellátását – ha lehetséges volt – külső szakemberek bevonása révén oldot-

tuk meg, ami csak szükségmegoldást jelentett, vagy a tanszék korábbi docensei és kandidátusai, akiknek az oktatási és kutatási szakterületük elsődlegesen a könyv- és könyvtártörténet, látták el a teendőket, aminek persze csak formálisan tudtak eleget tenni. Személyében ugyancsak formálisan tudta és tudja képviselni a tanszékvezető is az informatikai oktatást tartalmi szempontból, illetve a tanszéket a különböző egyéb (pl. akadémiai, Tudományos Minősítő Bizottság, OMFB stb.) fórumokon.

Az oktatás megerősítése még más területeken is szükséges lesz, s a mostani oktatóknak is – különösen a fiatalabbaknak – komoly önképzés révén (amelyhez általában nyelvismeret szükséges) gyarapítaniuk és mélyíteniük kell szakismereteiket.

A tanszék természetesen mindezek után, a helyzet bármilyen kedvező alakulását követően sem lesz abban a helyzetben, hogy olyan állandó munkatársi gárdával rendelkezék, amely a képzés sokrétű feladatait teljességgel és megfelelő minőségi szinten meg tudja oldani; ezért minden könyvtárosi és szakirodalmi ismeretterület legjobb szakembereit, specialistáit külső, megbízott előadóként be kell vonnia a képzésbe, a nappali tagozatosba is, de különösen a kiegészítő, illetve a speciális posztgraduális tagozatok keretében folyó oktatásba. Az ő méltányos honorálásuk azonban a jelenlegi egyetemi tiszteletdíjrendszerben nem oldható meg. Voltak olyan oktatók, akik a megalázó összegű (40–70 Ft/óra) tiszteletdíjat nem vették fel, hanem egyszerűen, esetleg dacból – mindenfajta honorálás nélkül – tanítottak. A honoráriumok emelésének a lehetőségét az utolsó esztendőben a Művelődési Minisztérium Könyvtári osztályának az anyagi támogatása biztosította számukra. Ilyen jellegű támogatását a következőkben is kérjük és megköszönjük, de mindenképpen szorgalmazni kell olyan honoráriumok megállapítását az egyetemek külső előadói számára, amelyek megfelelnek a tőlük várt és kapott magas szakmai és tudományos teljesítményeknek.

Ez az áttekintés közel sem foglalkozott az egyetemi könyvtárosképzés minden problémájával, csak a fontosabbakat és a leginkább aktuálisakat emelte ki, s csak vázlatos, szinte madártávlati képet nyújtott a képzés egészének, mai helyzetének és jövőbeli feladatainak a jellegéről. A későbbiekben, a fejlesztés során minden egyes kérdéskört – az itt nem érintetteket is – újból át kell gondolni, s ezeket részleteikben az egyéb képzőintézményeket és a szakmai nyilvánosságot is bevonva meg kell vitatni. El kell végezni mindazokat a gyakorlati vizsgálatokat, felméréseket és összehasonlító elemzéseket, amelyek alapot nyújtanak a reális fejlesztéshez és tervezéshez. Hasznosítani kell a jó külföldi megoldásokat és az itthoni tapasztalatokat egyaránt. Tudatában vagyunk annak, hogy a könyvtárpolitika és a könyvtárügy konkrét elvi és gyakorlati támogatása elengedhetetlen a könyvtárosképzés fejlesztéséhez, színvonalának az emeléséhez, de a könyvtárpolitikai és könyvtárügyi vezetésnek is számolnia kell azzal, hogy a korszerű, színvonalas könyvtárosképzés a maga eszközeivel milyen hatékonyan képes hozzájárulni a feladatok eredményes végrehajtásához. Ebben a szellemben és e gondolatok jegyében tartja feladatának az egyetemi könyvtárosképző tanszék a gyümölcsöző együttműködést.

A Művelődési Minisztérium Könyvtárosképzési Szakbizottsága a fenti összefoglalást 1987. március 31-i ülésén megtárgyalta.